

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ, ЯКІ НЕГАТИВНО ВПЛИВАЮТЬ НА РОЗВИТОК ВІДНОШЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МОЖЛИВОСТІ МЕТОДІВ ІНТЕРАКТИВНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ЇХ КОРЕКЦІЇ

*Сизоненко І. Є.,
студентка магістратури
Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

*Шалена О. Г.,
кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
викладач
Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

Постановка проблеми. Вплив західної культури відображається на появі нових життєвих пріоритетів та руйнування вже існуючих цінностей. Особливо ці зміни простежуються у молодого покоління, а саме серед студентської молоді. Портрет нинішнього студента значно відрізняється від того, яким він був ще років десять тому. Найпомітніше це виявляється у зміні соціальних потреб та особистісних якостей студента. Руйнування споконвічних цінностей іде поряд з науково-технічним прогресом і має суттєвий вплив на молодь. Ці зміни мотивують вищі навчальні заклади до вибору такої освітньої стратегії, яка б зуміла задовольнити потреби студентів, сприяла високому інтелектуальному розвитку і прищеплювала високі моральні цінності. Але ж тут виникає суттєве протиріччя між тими рисами, які характерні для сучасного студента (це: розвиток особистої відокремленості, егоїзм, занепад моральних і культурних якостей) і вимогами, що висуває вищий навчальний заклад щодо рівня професійної підготовленості та якостей особистості (ініціативність, самостійність цілеспрямованість, активність, працездатність тощо).

Розв'язанню цього протиріччя в певній мірі сприяє пошук та впровадження у навчально-виховний процес інноваційних технологій, варіативних та комплексних методик, які б сприяли корекції негативних рис студентів та одночасно сприяли ефективному вирішенню навчальних завдань.

Для підвищення ефективності навчального процесу сучасні педагоги І. Дичківська [3], О. Пехота [5] пропонують в своїх роботах наступні технології: технологію особистісно-орієнтованого навчання, модульного навчання, проєктну технологію, технологію розвивального навчання тощо.

В останні роки арсенал педагогічних технологій збагатився ще однією – інтерактивною, яка відповідає потребам сучасної освітньої ситуації з пошуку та впровадження нових форм здобуття, засвоєння знань та взаємодії між учасниками процесу навчання. Зберігаючи кінцеву мету і основний зміст освітнього процесу, ця технологія ґрунтується на співпраці не лише педагога зі студентами, але й студентів між собою. На наш погляд, ця технологія є ефективною для закріплення та застосування вже набутих знань на практиці. А для оволодіння базовими, теоретичними знаннями класична форма організації навчання (лекції), є найбільш оптимальною.

Аналіз досліджень і публікацій. Зародження класичної форми передачі знань бере свої початки ще з появою суспільства. Подальшого розвитку вона набула, коли люди почали активно передавати набутий досвід своїм нащадкам у вигляді розповідей, байок, казок, легенд тощо. Більш ґрунтовного характеру класична модель навчання набуває наприкінці XVI – на початку XVII в Братських школах України, Білорусії та деяких інших країнах. На сьогоднішній день деякі джерела трактують її як пасивну модель навчання, за якої студенти лише слухають та дивляться (лекції, читання, демонстрації тощо) [6, с. 7]. Незважаючи на широке визнання в світі, класична модель навчання піддавалася критиці, тому у XX столітті у заняття почали впроваджувати консультації, семінари, диспути, дискусії, практичні та лабораторні роботи, які стали органічним продовженням розвитку античних способів навчання. Так, наприклад, Сократ примушував своїх слухачів шляхом запитань і відповідей знаходити істину. Конфуцій проводив навчання у виді евристичних бесід [6, с. 11]. Ці способи стали підґрунтям методів інтерактивної технології навчання. Нині інтерактивну технологію навчання досліджують такі науковці: Н. Балицька [1], Г. Волошина [1], А. Гін [2], О. Пехота [5], Л. Пироженко [6], О. Пометун [6] та ін.

Мета нашої статті полягає у виявленні основних тенденцій, які мають негативний вплив по відношенню студентів до навчальної діяльності. Також розглянуті можливості інтерактивної технології навчання для сприяння корекції цих тенденцій.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні у студентської молоді яскраво простежуються такі негативні тенденції, як: завищена самооцінка, серйозний скептицизм, низька стресова стійкість, досвідченість у використанні техніки, виторговування знань тощо. У даній роботі розглянуті чотири, як на нашу думку, основні риси, які притаманні сучасним студентам. Це – споживацьке відношення до навчання, схильність до легкого отримання знань, прагнення отримати негайний результат, покірність долі.

Першою тенденцією нашої студентської молоді є споживацький характер по відношенню до оточуючого середовища і характеризується терміном «суспільство споживання». Термін був введений Фрейдомарксистом Еріхом Фроммом у 20-ті роки минулого століття. Фромм спостерігав в США активний розвиток інфраструктури, що спричинила появу шопінгу, розповсюдженості кредитів, перерозвинутої сфери товарів, послуг та іншої гонитви за задоволеннями.

Сьогоднішню ситуацію також характеризує термін «синдром демонстративного споживання», який був вперше використаний у 1899 році у книзі «Теорія бездіяльного класу: економічне дослідження інституцій» Торстейном Вебленом. Він довів, що у ринковій економіці споживачі піддаються усіляким видам громадського і психологічного тиску, що змушує їх приймати необачні рішення. Саме завдяки Веблену в економічну теорію увійшло поняття «престижне або показне споживання», що отримало назву «ефект Веблена». Престижне споживання базується на існуванні так званого «бездіяльного класу», що перебуває на вершині соціальної піраміди. Звідси Веблен робить висновок, що ринкову економіку характеризує не ефективність і доцільність, а демонстративне марнотратство та заздрісне порівняння [4].

Всі ці факти та «сприятливе» навколишнє середовище зумовили зміну ціннісних орієнтацій, розквіт формального та презирливого ставлення до духовних ідеалів, розповсюдження думки «навчання задля диплому або/та статусу». Якщо коротко, цю ситуацію можна описати наступним висловом: якщо я заплатив гроші, то знання вже є моїми надбаннями.

Ця проблема є багатогранною, але необхідно використовувати усі лазівки, які можуть конструктивно вплинути на сучасний перебіг подій.

Розглядаючи шляхи вирішення цього аспекту слід звернути увагу на методи інтерактивної технології, використання яких може у певній мірі сприяти корекції цієї тенденції, адже вони базуються на задоволенні первинних потреб людини. Серед яких: бажання спілкуватися, відчувати власну вагомість та моральну підтримку, бути прийнятним однолітками.

Друга актуальна тенденція нашої студентської молоді – це думка про те, що знання здобуваються легко (впевненість у легкості здобуття знань). Усі ми знаємо, що будь-яка навчальна діяльність у більшості випадків є складною та довготривалою справою. Сучасний освітній простір повний пропозицій легкого та швидкого навчання у вигляді ігор та іншої яскравої мішури. Це формує у суспільства, особливо у молодого покоління, стійку впевненість у легко доступності та простоті навчання. Студентам не цікаві традиційні форми організації роботи у ВНЗ, адже вони впевнені, що навчання повинно приносити лише радість і насолоду. Але ж методи проведення занять, що передбачають зовнішню яскравість, не вирішують завдання навчальної дисципліни та є зазвичай нерациональними у плані використаного часу до об'єму розглянутого матеріалу. Вони хоч і можуть бути застосовані, але, на нашу думку, із метою закріпити набуті знання, а також як один із варіантів організації роботи студентів. Адже засвоєння теоретичних знань є обов'язковою основою для подальшого розвитку студентів і воно не можливе без серйозного ставлення та переборення труднощів, які виникають у процесі навчання.

Досліджуючи методи інтерактивної технології ми дійшли до висновку, що засновані вони на традиційних формах навчання та доповнені діалоговим компонентом. Їх застосування доцільне для урізноманітнення навчального процесу та слугує ефективним засобом для закріплення набутих знань різними способами.

Логічним продовженням думки про легкість навчання є прагнення отримати негайний результат. Людина на підсвідомості розуміє, що навчальна діяльність є важкою та довготривалою справою, але маючи такий вибір «легкого та швидкого» навчання вона починає вірити у короточасне досягнення поставленої мети. Насправді, які б не були методи і методики, які б технології не створювалися – всі вони потребують зусиль та кропіткої праці для досягнення якісного результату.

Проведення навчального заняття із використанням методів інтерактивної технології створює у студентів гарний настрій, поживляє роботу, підтримує їх активність та ініціативність вже у процесі спілкування та спільної діяльності. Результатом може стати, як задоволення від плідної роботи, так і цікаво проведений час.

Досить часто педагоги помічають, що студенти не можуть приймати рішення самостійно – чекають команди «зверху». Коли необхідна, навіть, посильна допомога, вони не проявляють активності, майже жодний не скаже: я допоможу/розв'яжу цю проблему. На перший же погляд помітні риси нездатності приймати самостійні рішення і небажання брати відповідальність на себе. Це четверта тенденція, що характерна для студентської молоді – покірність долі. Вплив навколишніх факторів перетворює студента в об'єкт тотального контролю чи навпаки. У першому випадку, такий підхід призводить до формального виконання соціальних функцій студентом, головною метою яких стає створення алібі: «я зробив усе, що міг». Також це сприяє падінню морального обліку особистості, формуванню нещирих стосунків та погіршенню клімату у колективі. Недивно, що у міжособистісному спілкуванні відсутня довіра, спільні інтереси, а наявні підозрливості, лицемірство та очікування розпоряджень зверху. З легкістю можна сказати, що у студентів наявні ознаки вивченої безпорадності. Вона проявляється декількома симптомами. Перший – студент не вдається до активних дій щодо зміни існуючої ситуації, навіть, коли може це зробити. Другий – відсутність мотивації, яка виявляється у неготовності та небажанні вплинути на події. І третій – занижений емоційний фон, як наслідками якого можуть стати апатія, розчарування, а іноді й відчуття безвихідності. Таким чином, відсутність активності та зниження енергетичного потенціалу простежуються на всіх трьох рівнях: діяльнісному, вольовому та емоційному.

Теорія вивченої безпорадності, яка створена Мартіном Селігманом у 1964 році, розцінюється як поворотний пункт у розвитку психологічної науки всього ХХ століття. Вона пояснює, чому велика кількість людей, стикаючись з труднощами, відає перевагу бездіяльності. Селігман експериментально виявив, що вивчена безпорадність виникає в результаті багаторазового повторення ситуацій, в яких неможливо контролювати події і відсутня здатність вплинути на їх хід. Селігман зробив висновок, що вивчену безпорадність викликають власне не неприємні події, а досвід неконтрольованості таких ситуацій. Якщо ці випадки не поодинокі, то, навіть, енергійна, завязата людина стає інертною. Основна властивість вивченої безпорадності – тенденція до поширення. Вона починає затягувати і виявляється в інших ситуаціях. І те, що раніше здавалося легким, сприймається як невід'ємний тягар – людина не намагається, навіть, вирішити легкі завдання, адже вона вже неоднократно переконувалася, що її зусилля марні.

Як же формується вивчена безпорадність у навчально-виховному процесі студентів? Існує, щонайменше, три фактори, в основі яких лежить порушення прямого зв'язку між діями та їх наслідками. Перший – це повна відсутність наслідків, коли, наприклад, студенти пропонують викладачеві провести заняття із використанням інноваційних методик, а у нього в свою чергу відсутнє бажання і він або ігнорує пропозицію, або погоджуючись щось придумати, на наступне заняття «забуває» про обцянку. Другий – це одноманітність наслідків, коли, наприклад, студенти увесь час мають справу з критикою викладачів, незалежно від того, як виконуються завдання. Часті негативні оцінки не тільки створюють погані асоціації, але й підривають віру у себе. Як не дивно, постійні заохочення також зводять на нівець виявлення ініціативи. Студент, який впевнений у тому, що його у будь-якому випадку похвалять, стає таким же безініціативним, як і той, що завжди піддається критичним нападкам. І третій фактор – асинхронні наслідки, коли, наприклад, студенти отримують схвалення викладача лише за підтримку його переконань (якщо переконання є аморальними з об'єктивної точки зору), або вислухали критику чи несхвалення за думку, яка суперечить переконанням викладача. Це тільки укріплює їх впевненість у тому, що виявлення активності є марною справою, а лише сприяє формуванню нещирості та лицемірства.

Головне у такому випадку – повернути їм мотивацію та бажання діяти, а це означає, віру в те, що від їх особистої думки багато що залежить, а їх дії мають суттєві наслідки. Для цього працівникам вищих навчальних закладів необхідно пам'ятати наступне:

1. Необхідно чітко реагувати на те, що виконує студент: не залишати непоміченими ані успіхи, ані невдачі. При цьому реакції повинні бути різноманітними, щоб студенти розуміли, що їх вчинки можуть мати як позитивні, так і негативні наслідки.

2. Інтервал між діями студентів і реакцією викладачів повинен бути мінімальний (особливо це стосується дій, наслідки яких чітко передбачені, а також ті, що мають негативний характер).

3. Не варто підкріплювати кожний гарний вчинок заохоченням та супроводжувати критикою кожний поганий. Оцінювати ефективність діяльності необхідно загалом, не займаючись дріб'язковою опікою. Слід звертати увагу на ключові моменти, де існує найбільша вірогідність допустити помилку. Важливо, щоб студент навчився самостійно бачити наслідки своїх дій – без допомоги сторонніх осіб, але як би з іншої сторони. Якщо в нього буде можливість самостійно оцінити, що вдалося, а що ні, то з'являться критерії оцінки і внутрішня мотивація, незалежна від зовнішніх стимулів чи їх відсутності.

4. Необхідно формувати у студентів впевненість в успіху. Давати їм завдання з якими вони впораються і будуть задоволені результатами. У той самий час ці завдання повинні містити труднощі, які переборюються докладанням зусиль.

5. Коли студенти розуміють, що здатні на успіх, необхідно ставити перед ними усе більш складні завдання, щоб вірогідність успіху не була очевидною. Стикаючись з проблемами, які потребують мобілізації інтелектуальних, моральних і фізичних сил, людина може помилятися, і це нормально. Чергування перемог та поразок, як зазвичай трапляється у житті, формує відчуття залежності результатів від зусиль, що були витрачені. А це сприяє тренуванню пошукової активності та виробляє імунітет до вивченої безпорадності.

Особливістю методів інтерактивної технології є те, що діяльність може бути організована, наприклад, у формі гри, де студенти мають можливість простежити причинно-наслідкові зв'язки та зробити висновки з щойно побачених подій.

Висновки. За результатами дослідження:

1. Визначені тенденції, які негативно впливають на відношення студентів до навчання, це: споживацьке відношення до навчання, схильність до легкого отримання знань, прагнення отримати негайний результат, покірність долі. Визначені фактори які породжують ці тенденції.

2. Досліджуючи методи інтерактивної технології ми дійшли до висновку, що засновані вони на традиційних формах навчання та доповнені діалоговим компонентом. Їх застосування доцільне для урізноманітнення навчального процесу та слугує ефективним засобом для закріплення набутих знань різними способами. Що дає можливості корегування для усунення впливу негативних тенденцій відношення студентів до навчання.

Резюме. Проаналізовані фактори, що впливають на формування особистості студента. Розглянуті основні тенденції, які мають негативний вплив по відношенню студентів до навчальної діяльності та визначені фактори, що їх породжують. Проведений аналіз можливостей інтерактивної технології навчання для корекції цих тенденцій. **Ключові слова:** негативні тенденції, студенти, навчання, інтерактивна технологія навчання.

Резюме. Проанализированы факторы, которые влияют на формирование личности студента. Рассмотрены основные тенденции, которые имеют негативное влияние по отношению студентов к учебной деятельности и определены факторы, которые способствуют их возникновению. Проведен анализ возможностей интерактивной технологии обучения для коррекции этих тенденций. **Ключевые слова:** негативные тенденции, студенты, обучение, интерактивная технология обучения.

Summary. An analysis of the factors that affect the formation of personality of a student. The main trends that have a negative impact on the relation of students to educational activity and identifies the factors that contribute to their emergence. The analysis of the interactive learning technologists to correct for these trends. **Keywords:** negative trends, students, teaching, interactive technology training.

Література

1. Використання інтерактивних технологій навчання в професійній підготовці майбутніх учителів: монографія / [Н.Г. Балицька, О.А. Біда, Г.П. Волошина та ін.]; за заг. ред. Н.С. Побірченко. – К.: Науковий світ, 2003. – 138 с.
2. Гін А. Прийоми педагогічної техніки / А. Гін. – Луганськ, 2004. – 84 с.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології / І.М. Дичківська – Київ: Академвидав, 2004. – 352 с.
4. Историческая школа и институционализм: лекция [Электронный ресурс] / Библиотека Воеводина. – Режим доступа: http://enbv.narod.ru/text/Econom/agapova_lem/str/p20.html
5. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська – К.: А. С. К., 2001 – 256 с.
6. Пометун О. І., Пирожено Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / За ред. О. І. Пометун. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.
7. Споживачтво: матеріал з енциклопедії [Електронний ресурс] / Енциклопедія Lurkmore. – Режим доступу: <http://lurkmore.to>